

Järjestöjen kuntoutuspalvelut

TAUSTAA

SOSTE toteutti kuntoutuskyselyn toukokuussa 2017 (3.–15.5.2017). Kysely lähetettiin 138 sosiaali- ja terveysjärjestölle, joista kyselyyn vastasi 39. Näiden lisäksi 33 järjestöä ilmoitti, ettei tuota kuntoutuspalveluja. Kyselyyn vastasi järjestön toiminnanjohtaja tai muu kuntoutuksesta vastaava henkilö. Kyselyyn vastanneet järjestöt ovat ryhmitelty toimialoittain taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Kuntoutuskyselyyn vastanneet järjestöt toimialoittain.

Toimiala	n	%
Sairaus- ja vammaisjärjestöt	25	64
Mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusjärjestöt	4	10
Yleisen terveyden ja hyvinvoinnin järjestöt	4	10
Lapsi- ja perhetyön järjestöt	3	8
Ikääntyneiden järjestöt	2	5
Nuorisoalan järjestöt	1	3
YHTEENSÄ	39	100

TULOKSET

1. Järjestöjen tuottamat kuntoutuspalvelut

Järjestöjen tuottamia kuntoutuspalveluja koskevaan avokysymykseen annetut vastaukset eivät ole yhteismitallisia niin, että niiden perusteella voisi kuvata numeerisesti ja täsmällisesti palvelujen jakaumaa.

Yleisin vastaajien nimeltä mainitsema järjestön tuottama yksittäinen kuntoutuspalvelu on sopeutumisvalmennus, jota tuottaa 56 % vastaajista. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen palvelut kattavat hyvin eri ikäryhmät lapsista vanhuksiin, erilaisia potilas-, vamma- ja muita kuntoutujaryhmiä sekä erilaisia kuntoutuspalvelujen toteutusmuotoja.

Kyselyyn vastanneista järjestöistä 84 % tuottaa kuntoutuspalvelua itse, 8 % omistamansa yhtiön kautta ja 8 % sekä itse että yhtiön kautta. Vastaajista sekä avo- että laitospalveluita tuottavia järjestöjä on 74 %, vain avokuntoutusta tuottavia 16 % ja vain laitospalveluita tuottavia 10 %.

Yli kaksi kolmasosaa (69 %) ilmoittaa keskeisimmäksi kuntoutuspalvelujen rahoittajaksi STEAn, alle puolet (44 %) Kelan ja noin joka kuudes (16 %) asiakkaan itse tai erikoissairaanhoidon (taulukko 2). Kukin muista kysytyistä rahoittajista merkittävin alle kymmenesosalle (3–8 %).

TAULUKKO 2. Järjestöjen kuntoutuspalvelujen keskeisimmät rahoittajat (järjestö voinut nimetä useamman kuin yhden rahoittajan).

Rahoittaja	% järjestöistä
STEA	69
Kela	44
Asiakas itse	13
Erikoissairaanhoido	13
Perusterveydenhuolto	8
TE-keskukset	8
Työeläkelaitokset	8
Vakuutuslaitokset	8
Valtiokonttori	5
Työnantajat	3
Jokin muu	15

2. Järjestöjen kuntoutuspalvelujen erityisyys

Järjestöiltä kysyttiin avokysymyksellä, mikä on niiden tuottamien kuntoutuspalvelujen erityisyys kuntoutujan, palvelujen ostajan/rahoittajan kannalta sekä kuntoutusjärjestelmän kannalta.

Kuntoutujan kannalta erityisyyksiä ovat esimerkiksi järjestöjen pitkä kokemus ja vahva erityisasiantuntijuus ja osaaminen omasta asiakasryhmästä sekä vertaisuuden mukanaolo kuntoutuksessa. Jotkin järjestöt ovat ainoita edustamansa ihmisryhmän kuntoutuspalvelun tuottajia.

”Meillä on pitkältä ajalta kertynyt kokemustieto [...] sairastavien tarpeista, jota hyödynnämme kurssisisältöjen suunnittelussa. Hyödynnämme kurseillamme myös tutkittuun tietoon perustuvia [...] käypä hoito -suosituksia. Pystymme rakentamaan kurssilaisille kuntoutuksen jatkumojä paikallisyhdistystemme palvelujen ja toiminnan avulla.”

”[...] sairastavien [...] erityiskysymykset voidaan huomioida kuntoutuksessa kun järjestöllä on vankka kokemus sairausryhmistä.”

”Laitoskuntoutuksessa ja sopeutumisvalmennuksessa vuosikymmenien kokemus kohderyhmien kuntoutuksesta; tiedon karttuminen, kuntoutujan ja hänen perheensä kohtaaminen sekä osaava moniammatillinen työryhmä kullekin kuntoutujalle. Avokuntoutuksessa vammakohtainen osaaminen, kuntoutujan kohtaaminen. Lisäksi kuntoutus toteutetaan saavutettavissa, esteettömissä sekä turvallisissa toimintaympäristöissä.”

”Asiakaslähtöisyys ja ikääntyneiden tarpeita koskeva erityisosaaminen. [...] vertaistukea.”

”Mikään muut taho ei valitettavasti enää järjestä sopeutumisvalmennusta [...]. Meillä on Suomen paras [...] tietotaito ja kokemus sekä vertaistuen mahdollistaminen.”

Palvelujen ostajan/rahoittajan kannalta erityisyyksiä ovat esimerkiksi järjestöjen erityisosaaminen ja kokemus, tuotetun palvelun laatu, kustannustehokkuus, arvopohja sekä innovatiivisuus, joustavuus ja ketteruus. Monilla järjestöillä erityisyytenä on kuntoutuspalvelu, jota mikään muu taho ei tarjoa sekä palveluun kytkeytyvä vertais- ja vapaaehtoistoiminnan elementti.

”Hyvä kokemus ja osaaminen kohderyhmien kuntoutuksessa. Moniammatillisuuden tuottama kyky keskustella tarvittavista kuntoutusmuodoista. Valmiudet kuntoutustutkimukseen ja tarpeen arviointiin. Sopimuksiin ja suunnitelmiin perustuva työote; riittävä raportointi.”

”Pystymme saamaan tiedon kuntoutuspalveluista kohderyhmällämme hyvin kattavasti medioidemme ja verkostojemme kautta. Palveluidemme laatu on korkeatasoinen osaamiseemme liittyen ml. organisoitu vertaistuki. Meillä on hyvä laatujärjestelmä palveluissamme ja seuraamme tuloksia säännöllisesti. Järjestömme muut palvelut takaavat kuntoutuksen jälkeistä tukea erityisesti vapaaehtoistoimintapohjalta ja vertaistukitoimintaan perustuen.”

”Arvopohjainen omistajapolitiikka panostaa laatuun, ei pelkää hintaan.”

”Pystymme antamaan laadukasta vertaistukea ilman standardeja ja raskasta hallinnointia.”

”Asiantuntemus, joustava, innovatiivinen ja ketterä palvelujen tuottamisessa ja toteuttamisessa.”

Myös kuntoutusjärjestelmän kannalta erityisyytenä pidetään järjestöjen asiantuntemusta, kokemusta ja joustavuutta sekä kokemus- ja vertaisosaajien mukanaoloa. Järjestöt täydentävät erityisosaamisellaan palvelujärjestelmää.

”Osaaminen, väliinpuotoajien huomioiminen, joustavuus ja nopea reagointikyky esiin tulleeseen tarpeeseen.”

”Ketteryys, joustavuus ja asiantuntevuus. Pystymme suhteellisen nopeasti tarjoamaan kuntoutujan tarpeen mukaisia palveluita.”

”1. Kukaan muu ei tarjoa kuntoutuspalveluita tälle ryhmälle; 2. Kokemusosaajien käyttö joillain kursseillamme; 3. Vertaisuuden käyttö yhtenä ryhmäkuntoutuksen metodina; 4. Potilaan näkökulman huomiointi; 5. Byrokratian vähäisyys.”

”Ainoa eteneviin ja harvinaisiin neurologisiin sairauksiin erikoistunut laaja-alainen kuntoutuspalvelujen tuottaja. Julkisen terveydenhuollon palveluja täydentävää laituskuntoutusta erittäin vahvalla vaativan kuntoutuksen osaamisella.”

”Harvinainen pieni vamma-ryhmä, jonka kuntoutus vaatii erityisasiantuntemusta ja vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien hallintaa. Kuntoutujalle sekä yhteiskunnalle merkittävää, että asiakkaan itsenäistä selviytymistä kotona voidaan tukea kuntoutuksen keinoin.”

Järjestöt tarjoavat kuntoutuspalvelujen ohella monia kuntoutumista tukevia järjestölähtöisen avun ja tuen muotoja asiakkailleen (taulukko 3):

- Vertaistuen merkitys on suurin. Kyselyyn vastanneista järjestöstä 97 % tarjoaa vertaistukea ja 92 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Tukea kuntoutujan läheisille tarjoaa 98 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 79 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Muuta kuin juridista neuvontaa kuntoutukseen liittyen tarjoaa 97 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 71 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Kokemusasiantuntijan palveluita tarjoaa 92 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 65 % arvioi niiden tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Vapaa-ajan toimintaa tai virkistystoimintaa tarjoaa 89 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 75 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Kuntoutushakemusten täyttämässä avustaa 84 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 53 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Muuta tukihenkilötoimintaa kuin vertaistukitoimintaa tarjoaa 74 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 45 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.

- Juridista neuvontaa tarjoaa 51 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 26 % arvioi sen tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Kuntoutusohjaajan palveluita tarjoaa 44 % kyselyyn vastanneista järjestöstä ja 30 % arvioi niiden tukevan erittäin paljon tai paljon asiakkaan kuntoutumista.
- Vastaajien mainitsemissa muista järjestön tarjoamista tukimuotoja asiakkaan kuntoutumista tukemaan ovat esimerkiksi:
 - koulutus, kurssit, oppaat
 - asiantuntijoiden palvelut, esim. sosiaalityöntekijän
 - työtoiminta
 - sosiaalinen lomatoiminta

TAULUKKO 3. Järjestöjen asiakkailleen kuntoutuspalvelujen ohella tarjoamia järjestölähtöisen avun/tuen muotoja.

	Tarjoaa, tukee erittäin paljon tai paljon	Tarjoaa, tukee kohtalaisesti	Tarjoaa, mutta ei tue kovin paljon	Ei tarjoa	n
Vertaistukea, vertaisryhmätoimintaa	92	5	-	3	38
Tukea kuntoutujan läheisille	79	10	3	8	38
Vapaa-ajan toimintaa/ virkistystoimintaa	75	14	-	11	37
Muuta neuvontaa kuntoutukseen liittyen	71	26	-	3	38
Kokemusasiantuntijan palveluita	65	24	3	8	38
Kuntoutushakemusten täyttämiseksi avustamista	53	26	5	16	38
Muuta tukihenkilötoimintaa	45	26	3	26	38
Kuntoutusohjaajan palveluita	30	8	6	56	36
Juridista neuvontaa	26	22	3	49	37
Muuta	54	31	-	15	13

Vastaajat arvioivat eri seikkojen toteutumista järjestönsä tuottamissa kuntoutuspalveluissa (taulukko 4):

- Kuntoutuksen tuloksellisuuden kuntoutujan kannalta arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 95 % vastaajista.
- Kuntoutujan mahdollisuuksien vaikuttaa oman kuntoutuksensa laatuun, sisältöön ja toteuttamistapaan arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 92 % vastaajista.
- Kuntoutuspalvelujen kehittämisen arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 92 % vastaajista.
- Yhteistyön rahoittajien kanssa arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 89 % vastaajista.
- Kuntoutuksen toteuttamisen yksilöllisistä tarpeista lähtien arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 87 % vastaajista.
- Olemassa olevan hoito- ja kuntoutussuunnitelman noudattamisen yksittäisen asiakkaan kohdalla arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 81 % vastaajista.
- Kuntoutuksen liittymisen asiakkaan muuhun hoito- tai palveluprosessiin arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 76 % vastaajista.
- Kuntoutuksen yhteyden asiakkaan arkeen (esim. läheiset, varhaiskasvatus, koulu- ja opiskelupaikka, työpaikka) arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 74 % vastaajista.

- Yhteistyön muiden kuntoutustoimijoiden kanssa arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 63 % vastaajista.
- Kuntoutuksen jatkuvuuden arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 57 % ja melko huonosti tai huonosti 19 % vastaajista.
- Hoito- ja kuntoutussuunnitelmien laatimisen arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin 56 % ja melko huonosti tai huonosti 14 % vastaajista.

TAULUKKO 4. Eri seikkojen toteutuminen järjestöjen tuottamissa kuntoutuspalveluissa.

	Hyvin tai melko hyvin	Ei hyvin, ei huonosti	Melko huonosti tai huonosti	n
Kuntoutuksen tuloksellisuus kuntoutujan kannalta	95	5	-	38
Kuntoutujan mahdollisuudet vaikuttaa oman kuntoutuksensa laatuun, sisältöön ja toteuttamistapaan	92	8	-	38
Kuntoutuspalvelujen kehittäminen	92	8	-	38
Yhteistyö rahoittajien kanssa	89	8	3	38
Kuntoutuksen toteuttaminen yksilöllisistä tarpeista lähtien	87	10	3	38
Olemassa olevan hoito- ja kuntoutus-suunnitelman noudattaminen yksittäisen asiakkaan kohdalla	81	14	6	36
Kuntoutuksen liittyminen asiakkaan muuhun hoito- tai palveluprosessiin	76	22	3	37
Kuntoutuksen yhteys asiakkaan arkeen (esim. läheiset, varhaiskasvatus, koulu- ja opiskelupaikka, työpaikka)	74	21	5	38
Yhteistyö muiden kuntoutustoimijoiden kanssa	63	32	5	38
Kuntoutuksen jatkuvuus	57	24	19	37
Hoito- ja kuntoutussuunnitelmien laatiminen	56	31	14	36

Järjestöiltä kysyttiin avokysymyksellä, mitkä seikat toteutuvat erityisen hyvin niiden kuntoutuspalveluissa. Yleisimmin sellaiseksi arvioidaan kuntoutujan mahdollisuudet vaikuttaa oman kuntoutuksensa laatuun, sisältöön ja toteuttamistapaan (31 % vastaajista) sekä kuntoutuspalvelujen kehittäminen (20 %).

”Kuntoutujan mahdollisuus vaikuttaa omaan kuntoutuksensa laatuun jne. Olemassa oleva prosessi mahdollistaa ammattihenkilöiden yksilölliset haastattelu/kartoitukset sekä kuntoutujan että moniammatillisen työryhmän jäsenen/jäsenten välisen keskustelun kuntoutusjakson tavoitteiden asettamiseksi.”

”Kuntoutujan vaikutusmahdollisuudet: kuntoutus rakentuu kuntoutujan tavoitteille ja mahdollisuus muuttaa ja joustaa toimintatapaa tilanteen niin edellyttäessä. Kuntoutujaa kuunnellaan ja sillä on painoarvoa.”

”Teemme aktiivisesti kehittämistyötä ihan koko ajan. Palvelumme on sangen uusi ja kehittyy koko ajan saadun palautteen perusteella.”

”Palvelujen kehittäminen: vuoropuhelu päärahoittajan (Kela) kanssa on koko ajan lisääntynyt ja olemme olleet mukana useissa kehittämishankkeissa yhteistyössä rahoittajan kanssa.”

Järjestöiltä tiedusteltiin avokysymyksellä myös sitä, mitkä seikat toteutuvat erityisen huonosti niiden tuottamissa kuntoutuspalveluissa. Yleisimmin (38 % vastaajista) huonosti toteutuviksi arvioitiin kuntoutuksen jatkuvuus – usein rahoituksen lyhytjänteisyyden vuoksi – sekä yhteistyö rahoittajien kanssa (24 %).

”Kuntoutuksen jatkuvuus, eli toiminta on koko ajan liipaisimella, pitkäaikainen kehittämistyö kärsii. Samoin kuntoutuksen jatkuvuus eri sairausryhmien osalta. Rahoitus ei ole pitkäjänteistä.”

”Kuntoutuksen suunnitteluun ja toteutumiseen vaikuttavat kuntien tekemät maksusitoumuspäätökset ja näiden mahdollinen viive. Jatkuvuuteen kuntoutuksessa tällä voi olla vaikutus.”

”Kuntoutuksen jatkuvuus ei toteudu koska osa kuntoutustarpeesta olevista ei pääse kuntoutukseen, koska saa maksajataholta kielteisen kuntoutuspäätöksen tai ei kykene edes hakemaan tarvitsemaansa kuntoutusta.”

”Yhteistyö rahoittajan kanssa. Yhteydenotot, mahdolliset tarkentavat kysymykset ym. hankalaa hankintakilpailuvuoden aikana. Kilpailutetun toiminnan kehittäminen sopimuskaudella mahdotonta, koska muutoksia ei sallita. Kehittämistyön hedelmät tosiasiallisesti olemattomat tulevan kehittämisessä, koska palveluntuottajia ei oteta mukaan edes erityisryhmän kuntoutuksen kehittämisessä.”

”KELA kuntoutus on mennyt ihan pieleen. Substanssiosaamisesta ei vältetä, pienet kuntoutusyksiköt eivät pärjää kilpailuksessa ja kuntoutus ohjelmat ovat niin yleisiä että perheet pettyvät tarjontaan ja pyytävät meiltä palveluja koska kurseilla ei ole sitä erityistä osaamista mitä perheet tarvitsevat. Ne jotka voittavat kilpailutukset ovat usein suuria kuntoutustarjoojia jotka tarjoavat samat paketit kaikille tai omistavat suuria tiloja ja järjestävät sen mukaan kuntoutusta. KELAN huono järjestelmä tuottaa meille paljon ylimääräistä työtä.”

”Kuntoutuksen järjestäjissä (kunnat) huomattavia eroja siinä, miten yhteistyö toimii, esimerkiksi jatkokuntoutuksen suhteen tai kuntoutujan tarvitsemien muiden palvelujen alueella.”

Kaikissa kyselyyn vastanneissa järjestöissä mitataan sen tuottamien kuntoutuspalvelujen tuloksellisuutta. Sitä varten tehdään esimerkiksi asiakastytyväisyys-, palaute- ja sidosryhmäkyselyjä, joilla kerätään arviointi- ja seurantatietoa. Lisäksi järjestöjen käytössä on erilaisia mittareita mm. palvelun tilaajan määrittelemiä.

”Asiakastytyväisyyskyselyt, sidosryhmäkyselyt. Kelan standardit ja muiden rahoittajien edellyttämät mittaukset (GAS-menetelmä, T-lukuarvo, elämänlaatu, uupumus, toimintakyky). Lisäksi kuntoutujilta kerätään kurssin tai jakson jälkeen systemaattisesti seurantatietoja, jotka luokitellaan ICF-järjestelmän mukaisesti.”

”Keräämme kuntoutujilta arvioita useassa eri vaiheessa sopeutumisvalmennusta. Kysymme kurssilaisten kokemuksia kurssin vaikutuksista n. vuoden jälkeen kurssista:”

”Tilastojen seuranta, vuosittaiset arvioinnit (työntekijät, yhteistyökumppanit, asiakkaat).”

3. Kuntoutuspalvelujen kytkeytyminen muuhun hoito- ja palveluprosessiin

Selvä enemmistö, eli 84 prosenttia kyselyyn vastanneista tunnistaa ongelma-kohtia kuntoutuksen liittymisessä asiakkaan palvelujen kokonaisprosessiin. Ongelmana ovat esimerkiksi järjestelmän monimutkaisuus ja pirstaleisuus, kuntoutussuunnitelmiin, -aikatauluihin ja -standardeihin ja liittyvät puutteet sekä palveluiden yhteensovittamisen vaikeudet ja alueelliset erot.

”Kuntoutusjärjestelmän pirstaleisuus -> aina ei ole selkeää vastuutahoa, joka jatkaa kuntoutuksen jälkeen.”

”On silloin kun ihminen tarvitsee kuntoutuspalveluita eri kuntoutuksen sektoreilta, esim. lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen palveluita. Olisi hyvä, jos sektorimaisuutta voitaisiin vähentää ja siirtyä enemmän yhden luukun palveluihin.”

”Kuntoutussuunnitelmien tulisi olla laadittu useammalle vuodelle niin että siinä yksilöidään asiakkaan tavoitteet ko. vuosille. Kuntoutusjakson liittyminen vahvemmin tähän prosessiin

mukaan. Kuntoutuksen hylkypäätöksen jälkeen kunt. suunnitelman laatijan tulisi saada tieto, ja asia pitäisi miettiä uudelleen. Asiakasta ei saisi jättää yksin asian kanssa. [...] vammaan tunnistaminen edelleen vaikeaa terveydenhuollossa, jolloin asiakas ei saa hänelle kuuluvia apuvälineitä, ohjausta ja neuvontaa. Kuntoutuksen käytössä olevat mittarit usein verbaalisia, jolloin niiden luotettavuus [...] asiakkaan kohdalla on heikkoa. Hoitohenkilökunta ja lääkärit tarvitsisivat jo koulutusvaiheessa enemmän tietoa harvinaisista vammaryhmistä.”

”Eri puolilla maata perheiden palvelut toteutuvat eri tavalla, kunnissa on erilaisia käytäntöjä. Palveluohjausta pitää lisätä. Samoin kuntoutussuunnitelmien laatuun pitää kiinnittää erityistä huomiota.”

”Standardin asettamat kuntoutujakriteerit eivät aina mahdollista oikea-aikaista kuntoutusta -> standardin kehittäminen huomioimaan joustavammin kuntoutuksen oikea-aikaisuutta.”

”[...] järjestölähtöinen kuntoutus ei ole selkeä osa kuntoutujan hoito-/kuntoutuspolkua. Järjestelmä on erittäin pirstaleinen ja vaikeasti hahmotettava. Järjestölähtöistä kuntoutusta ei tunneta riittävän hyvin. Tärkeänä kehittämiskohteena tulisi olla alueellisten verkostojen luominen ja alueellinen yhteistyö järjestelmän muiden toimijoiden kanssa sekä tiivis palveluohjaus tulevien maakuntien tasolla sote-järjestelmässä.”

”Tieto järjestöjen tarjoamista kuntoutuspalveluista voisi tavoittaa sairastuneet ja läheiset entistä paremmin jo sairaalassa ja sairastumisen ensihetkestä alkaen. Kuntoutusta ei ole tarjolla läheskään kaikkialla lähellä kuntoutujaa. [...]kuntoutus alkaa usein liian myöhään ja on erillinen osa hoitoa. Kuntouttavien ja hoidollisten toimenpiteiden tulisi kulkea rintarinnan [...] sairastuneen sairauden eri vaiheissa. Kuntoutumisen tukipalvelujen tulisi olla jokaisen [...] sairastuneen tiedossa ja tarvittaessa käytettävissä hoidon loppumisen jälkeen.”

Yhdeksän järjestöä kymmenestä (92 %) tarjoaa palveluohjausta muihin asiakkaan kuntoutusta tukeviin julkisiin palveluihin ja etuuksiin.

”Liiton eri asiantuntijat antavat monipuolista sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvää neuvontaa ja ohjausta henkilökohtaisissa tapaamisissa, puhelimitse ja sähköpostitse.”

”Kuntoutusasiakkaiden kohdalla ohjataan tarvittaessa esim. oman kotikunnan sote - palveluihin. Varataan aikoja ja rakennetaan jatkumoa. Yhteydenpito omaan hoitopaikkaan, Kelaan tai muihin kuntoutusta tarjoaviin on osa kuntoutuskursseille osallistuvien palvelua.”

”Tarjolla on kaikille asiakkaille perhe- tai ryhmämuotoista palveluohjausta, kaikki [...] saavat palveluoppaan ja teemme yhteistyötä kotipaikkakunnan tahojen kanssa. Meillä on erillisesti koulutettu palveluohjaustiimi.”